

AT VÆRE LÆRER PÅ DE GYMNASIALE UDDANNELSER

Praktiske informationer:

At være lærer på de gymnasiale uddannelser (LPG) er inddelt i tre temaer:

- A) Fjerde fagdidaktiske dag, som afholdes som online-undervisning fredag 27. januar 2023 og B+C) Lærer og samarbejde med andre fag i en organisation, som afholdes som et todages-internat den 30. - 31. januar 2023 på Odeon, Odeons Kvarter 1, 5000 Odense C. Mødetid den 31. januar er kl. 10.30 og den 1. februar slutter kl. 15.

Der er bestilt overnatning på kursusstedet. Skulle du af en eller anden grund *ikke* ønske overnatning, beder vi om, at din kursusleder meddeler det til paedagogikum@sdu.dk senest 14 dage før, eller du selv melder det ind i det tilmeldingsskema, du modtager forud for modulet.

Modulets indhold – hvad kan du forvente at blive undervist i? Programmer for de tre dage uploades senest 14 dage før modulet i a) fagteams og b) holdteams

Dag 1, som også bliver kaldt 'den fjerde fagdidaktiske dag':

- Her arbejder du med fagdidaktik og dit fagdidaktiske projekt sammen med fagkolleger.
- Du præsenteres for og arbejder med læringsteori koblet til fag.

Dag 2 og dag 3: Lærer og fag i samarbejde med andre fag i en organisation

- Fokus på fag og faglige samspil set i relation til elevernes almendannelse og studiekompetence inden for de enkelte skoleformer
- Intro til problembaseret og projektorienteret undervisning set i forhold til lærer- og elevroller
- Lærerjobbet mellem rolle, person og organisation
- Kollegialitet og teamsamarbejde
- Udviklingsmuligheder for såvel novicen og som den professionelle, herunder workshop med

Forberedelse til modulet

- Til dag 1: Den fjerde fagdidaktiske dag – følg de anvisninger, din FD-underviser giver i fagteamet i Teams. Vær opmærksom på, at nogle fag vil bede om, at du afleverer noget forud for modulet.
- Til dag 2 og 3: Læs pensum.
- Orienter dig i læreplanerne for de formaliserede samspil i din skoleform (fx KS og NF på HF, SO på HHX og HTX samt studieretningsforløb og andre samspilsforløb på STX). Du kan også vælge at se fagkonsulenternes præsentationer af samspilsforløbene på de forskellige uddannelser. Du finder disse præsentation i Teamet TP 2022/2023 > kanalen 'generel' > fanen 'Film'.

- Undersøg gennem samtale med skolens pædagogiske leder(e), hvilke didaktiske og organisatoriske overvejelser der ligger bag den måde, hvorpå din skole organiserer teamsamarbejde og fagsamarbejde. Sammenlign din leders svar med, hvad dine vejledere siger om det samme.
- Lav en skrivning på 15 minutter, hvor du for ét af dine fag (og kun ét fag) noterer:
 - a. hvilke teorier og metoder forbinder du med dit fag?
 - b. Hvis temaet er 'miljø' - hvilke af teorierne og metoderne anser du for relevant, at eleverne *kender til*, når de arbejder tværfagligt med dit fag?
 - c. hvilke af teorier og metoder mener du, at eleverne skal *kunne anvende* i arbejdet med dette tema?
- Gem disse skriv og materialer i din portfolio

Pensumliste

Baggrundslæsning – skal læses, vær opmærksom på, at dette er kendt stof fra LÆR

- Steen Beck (2019): *Didaktisk tænkning på arbejde – en brugsbog til almindidaktik på det gymnasiale pædagogikum*. Forlaget Frydenlund.
 - Kap. 2: De gymnasiale uddannelsers formål i et undervisningsperspektiv, siderne 59-78 og siderne 86-96

Uddybende læsning – skal læses

- a. Andreas Vappula Nilsson (2018): 'Har lærerne ikke styr på begreberne, vaccineres eleverne mod fagligt samspil' i *Gymnasieforskning nr. 15*. Siderne 14-17.
- b. Wolfgang Klafki (2002): 'Grundbestemmelser for et nyt almindannelseskoncept' i *Dannelsessteori og didaktik – nye studier*. Forlaget Klim. Siderne 65-87.
- c. Michael Paulsen (2021): Antropocæn dannelse og bæredygtighed i gymnasiet, på Emu.dk: <https://emu.dk/stx/paedagogik-og-didaktik/dannelse/michael-paulsen-antropocaen-dannelse-og-baeredygtighed-i?b=t6-t385-t3029>
- d. Eva Frydensberg Holm (2019): 'Videnskabsteori er en måde at tænke på' i *Gymnasieforskning nr. 17*. Siderne 16-18.
- e. Signe Tonsberg (2019): 'Den røde tråd forsvinder mellem de store skriftlige opgaver', i *Gymnasieforskning nr. 17*. Siderne 8-15.
- f. Dahl, Dich, Hansen og Olsen (2010): *Styrk projektarbejdet. En redskabsbog til problemorienteret projektarbejde*. Forlaget Biofolia. Siderne 11-13 og 41-44.
- g. Lars Ulriksen og Henriette Holmegaard (2008): 'Erfaringer og udfordringer i projektvejledningen', i Ulriksen, L., & Holmegaard, H. T.: *Læringsmiljø og naturvidenskab på htx. - Resultater fra et forskningsprojekt om det tekniske gymnasium*. Erhvervsskolernes Forlag. Siderne 117-128
- h. Torben Spanget Christensen, Peter Hobel, Jan Alexis Nielsen, Michael Paulsen og Morten Ziethen (2020): 'Innovation' i Dolin, Ingerslev & Jørgensen (red.): *Gymnasiepædagogik. En grundbog*, 4. udgave. Hans Reitzels Forlag. København. Siderne 334-345.

- i. Anne Birgitte Klange (2020): 'Team som element i skoleudvikling' i Dolin, Ingerslev & Jørgensen (red.): *Gymnasiepædagogik. En grundbog*, 4. udgave. Hans Reitzels Forlag. København. Siderne 746-764.

Interesselæsning – kan læses

Overblikstekst

- Jens Dolin og Mads Paludan Goddixen: 'Fag, hovedområder og fagligt samspil' i Dolin, Ingerslev & Jørgensen (red.) (2020): *Gymnasiepædagogik. En grundbog*, 4. udgave. Hans Reitzels Forlag. København. Siderne 539-540 og 550-560.

Om tværfaglighed og metoder:

- Martin Niss (2019): 'Tværfaglighed og perspektivering af fysikfaget' i Krogager Andersen, Hobel og Andersen: *Tværfaglighed og fagligt samspil*. Aarhus Universitetsforlag. Unipress. Siderne 19-34

Om studiekompetence og problembaseret læring på HHX og HTX

- Lars Bo Henriksen (2014): 'Studiekompetence i de erhvervsgymnasiale uddannelser – en undersøgelse af studiekompetencer i HHX- og HTX-uddannelserne, med særligt henblik på uddannelsernes profilfag. Upubliceret undersøgelse. Siderne 3-22. Siderne er et uddrag af en rapport til Undervisningsministeriet. Rapporten har til hensigt at undersøge studiekompetencer i de erhvervsgymnasiale uddannelser, HHX og HTX

Artikler, der omhandler faglig og fællesfaglig skrivning samt samskrivning

- Lisbeth Birde Wiese (2014): 'Skriftlighed og fagligt samspil i teoretisk pædagogikum' i *Gymnasiepædagogik nr. 100*. Siderne 97-123.
- Ellen Krogh: 'Faglig skrivning' i Dolin, Ingerslev & Jørgensen (red.) (2020): *Gymnasiepædagogik. En grundbog*, 4. udgave. Hans Reitzels Forlag. København. Siderne 368-381.

Artikel, der omhandler gymnasielærerjobbet som profession

- Jakob Ditlev Bøje (2020): 'Profession og pædagogik' i Dolin, Ingerslev & Jørgensen (red.) (2020): *Gymnasiepædagogik. En grundbog*, 4. udgave. Hans Reitzels Forlag. København. Siderne 710-728.

Litteraturpræsentation

At være lærer på de gymnasiale uddannelser

Teoretisk pædagogikum har indtil dette modul fokuseret på undervisning i de enkelte fag. Det sker stadig på modulets første dag, hvor der arbejdes med temaet 'At være lærer i et fag'. På modulets anden og tredje dag skifter fokus til de faglige samspil og problemorienteret projektdidaktik, som blandt andet kan anvendes til at arbejde med virkelighedsnære problemstillinger, og hvor elevernes undersøgelser kan ligge mellem flere fags vidensområder. Dette arbejde er ofte komplekst og kræver lærersamarbejde på tværs af fag og gennem andre arbejdsformer end dem, der typisk anvendes i den faglige undervisning. Derfor er området også et almendidaktisk og en organisatorisk opgave, som altså ikke berører fagene alene.

Dette moduls mål har vi oversat til to tematikker:

1. At være (fag)lærer i samarbejde med andre fag
2. At være lærer i en organisation

Når du forbereder dig til undervisningen, kan du derfor fokusere på, hvad materialet siger om

- a. Hvorfor faglige samspil prioriteres i de gymnasiale uddannelser,
- b. hvordan der kan arbejdes med faglige samspil og fællesfaglig projektdidaktik, og
- c. hvilken betydning kollegialt samarbejde kan have for lærerjobbet og dets udvikling både fagligt og socialt set fra såvel elevernes og som lærernes perspektiv.

Som intro til tematikken skal du genlæse Steen Becks introduktion til gymnasiets formål, og ellers åbnes tematikkerne gennem følgende tekster:

1. Tekster om faglige samspil med fokus på blandt andet dannelse og studiekompetence

Teksten 'Har lærerne ikke styr på begreberne, vaccineres eleverne mod fagligt samspil' er et interview med filosofen Søren Harnow Klausen. Harnow Klausen peger på, at der ligger et stort erkendelses-, dannelses- og samfundsmæssigt samt innovativt potentiale i at arbejde med faglige samspil, men hvis lærerne ikke får skabt et meningsfuldt forløb for eleverne, og dermed tydeligt besvarer 'hvorfor' faglige samspil, mister eleverne interessen for at arbejde med fagligt samspil. Harnow Klausen har derfor udviklet en taksonomi med forskellige typer af samspil, som kan hjælpe lærerne med at planlægge samspilsforløb samtidig med, at modellen kan anvendes ved vurdering af fællesfaglige forløb og produkter. Afslutningsvist peger Harnow Klausen på det tidsmæssige aspekt ved planlægning af samspil samtidig med, at han udpeger, hvordan nye fag opstår som resultat af fagoverskridende samspil.

Wolfgang Klafki skriver ikke specifikt om faglige samspil, men om dannelse og de tidstypiske (epokale) nøgleproblemer som kan og bør gøres til genstand for undervisningen. Via inddragelse af epokale nøgleproblemer i skolesammenhænge opnås mulighed for kategorial dannelse, hvor elevernes viden og evne smelter sammen. Karakteristisk for epokale nøgleproblemer er, at de ikke er fagspecifikke eller kun kan løses af ét fag, og derfor kan fagligt samspil og lærersamarbejde altså forklares ud fra de interdisciplinære spørgsmål, som verden rejser på bestemte tidspunkter. Et aktuelt eksempel kan fx være 'klimakrisen' og spørgsmålet om, hvorvidt tiden fx er inde til at udvikle en bæredygtig pædagogik. Tanken om de epokale nøgleproblemer er med 2017-reformen særlig tydelig i SO-forløbet for htx og hhx, men Klafkis tanker har i høj grad været med til at præge den måde, der tales om dannelse i ungdomsuddannelserne, og gennem disse sider finder I en række

langtidsholdbare trædesten, der kan arbejdes med i såvel den faglige som fællesfaglige undervisning. Tekstens pointer peger desuden frem mod arbejdet på uddannelsens afsluttende modul 'At være lærer i samfundet' (LIS).

Teksten af Michael Paulsen et eksempel på, hvordan man i dag kan bruge Klafki på forskellig vis alt efter, hvordan vi som skole og fag vælger at lave uddannelse i bevægelsen fra det, som Paulsen kalder bæredygtighedspædagogik til antropocæn pædagogik. I hans optik kan man enten vælge fortsat at tematisere de epokale nøgleproblemer på traditionel vis i undervisningen, eller man kan gå radikalt til værks ved at forstå alle epokale nøgleproblemer i forhold til det, han kalder den 'livskritiske jordzone'. Konsekvensen af det vil være, at vi nu og i fremtiden gennem fag og skole vil udvikle en antropocæn pædagogik og et nyt dannelsesideal, der vil medtænke besindighed og bæredygtighed på anden vis end i bæredygtighedspædagogikken.

I Eva Frydenberg Holms interview med Esben Nedenskov Petersen præsenteres 'Den Videnskabelige Basismodel'. Modellen er central i forhold til at svare på, hvordan eleverne kan arbejde videnskabsteoretisk i problemorienteret og procesbaseret undervisning i både fag og fagligt samspil, og den giver på den måde et værktøj til at arbejde med de tanker ovenstående tekster introducerer.

Teksten 'Den røde tråd forsvinder mellem de store skriftlige opgaver' tematiserer de erfaringer lærere og elever har med, hvordan det kan være svært at skabe en sammenhæng mellem de store skriveprojekter, som eleverne løser i gymnasiet. Progressionen sker i både formelle som uformelle fagligt samspil og i den faglige undervisning, hvilket er med til at gøre undervisningen i især den flerfaglige skrivning kompleks. Oveni det sker undervisningen ofte gennem vejledning og med flere forskellige lærere og fag involveret. De tre forskere, Ellen Krogh, Søren Nygaard Drejer og Anne Bang-Larsen peger fra hvert deres forskningsområde på kompleksiteten i at få skabt en klar sammenhæng for eleverne i denne proces, og Nygaard Drejer peger fx på det potentiale, der ligger i, at man fra skolernes side indførte en specifik 'SRP-didaktik' og dermed studieforberedende skriveidaktik. Her supplerer Anne Bang-Larsen med det dilemma, der opstår, når det er forskellige lærere, som skal vejlede i denne skrivning, fordi de ofte vejleder i fag og indhold, mens den studieforberedende skrivning som kompetence ligger mellem fagene. Bang-Larsen udpeger det potentiale, der kan ligge i klyngevejledning frem for individuel vejledning, idet eleverne også her kan lære af hinanden, men for at det kan ske, må de trænes i at give hinanden respons. Endelig er det vigtigt, at vejlederrollen trænes blandt lærerne, så det bliver eleverne, der tager ejerskab over proces og projekt. Her betyder lærernes tilbagemeldinger på elevernes skriftlige produkter meget, samtidig med, at det er vigtigt, som Ellen Kroghs forskning viser, at eleverne bringes til at undersøge og reflektere over erfaringerne fra tidligere skriveprojekter, så de udvikler sig i det næste. Samtidig er det vigtigt, at lærerne tager udgangspunkt i elevernes erfaringer i deres vejledning. Teksten lægger op til drøftelse af fx vejledning og literacy med særligt henblik på skriveidaktik i undervisningen på teoretisk pædagogikum.

2. Projekt- og problemorienteret didaktik

I teksten af Dahl mfl. opstilles en model for, hvordan der kan arbejdes med projektarbejde, og der skelnes mellem proces- og produktfaserne. Herudover opstilles en typologi i forhold til de vejledningspositioner, læreren kan indtage i projektarbejdet med fokus på metodisk eller faglig vejledning. Uddraget stammer fra en bog skrevet til det biovidenskabelige fakultet på KU.

Christensen, Hobel, Nielsen, Paulsen og Ziethen diskuterer begrebet innovation i spændet mellem entreprenørskab og gymnasiets overordnede formål om almindelig dannelse og studieforberedelse. Begrebet er med 2017-reformen indskrevet i de enkelte fags læreplaner samtidig med, at det er en af de kompetencer, der gennem også de faglige samspil skal sikre, at eleverne når bekendtgørelsens

mål. En af forfatternes pointer er, at innovation ikke alene bør baseres på entreprenørskab, men må kobles til etiske overvejelser for at føre til almindannelse og studieforberedelse. På det grundlag tilbyder forfatterne en begrebsafklaring. Gennem de grunddidaktisk spørgsmål, *hvorfor, hvad, hvordan, hvornår og hvilke*, giver de forslag til arbejdet med udviklingen af innovative kompetencer alt efter, om det er elevernes eller lærernes innovative evner, som er i forgrunden, samt om det er en a) markedsrettet innovationsforståelse, b) alment orienteret innovationsforståelse eller c) faglig innovationsforståelse, som er dominerende. Endelig opstiller forfatterne fem forskellige dimensioner, innovationskompetencen synes at sammenfatte, og som kan evalueres: *Kreativitet, samarbejde, navigation, implementering og formidling*. De afsluttende pointer er, at innovationsfremmende undervisning altid vil være anvendelsesorienteret, når den centrerer sig om en problemstilling fra en eksisterende praksis, og at det ikke synes at koste fagligheden, når der arbejdes med virkelighedsnære problemstillinger. Et argument kan her være, at eleverne derimod netop lærer fagene dybere, hvis de kan anvende dem i problemorienteret og tværfagligt arbejde, jf. her pointerne hos Harnow Klausen ovenfor. Det er det værd at bemærke, hvordan teksten også peger på lærernes innovative evner i lærersamarbejdet, hvilket peger mod modulets andet tema: At være lærer i en organisation.

Teksten 'Erfaringer og udfordringer i projektvejledning' af Ulriksen og Holmboe giver et indblik i, hvordan lærere og elever på htx oplever problemorienteret projektarbejde. Med tekstens empiri og undersøgelse bliver det muligt at kvalificere refleksionen over lærer- og elevroller i problem- og fagoverskridende undervisning, og den giver nogle invitationen til at sammenligne denne arbejds- og undervisningsform med andre, du kender fra din undervisning.

3. Gymnasielærerjobbet som profession og de professionelle læringsfællesskaber

Anne Birgit Klange introducerer til forskellige teams- og lærersamarbejder. Efter en kort historisk redegørelse argumenterer hun for, hvorfor team-organisering er afgørende for arbejdet med gymnasiets pædagogiske og didaktiske kerneopgaver. Hun refererer til forskellige læreres erfaringer med forskellige typer af team-samarbejde, og hvordan man som organisation kan arbejde frem mod det gode team-samarbejde. Med henvisning til Lars Qvortrup udpeges fem elementer som afgørende for, at der ikke kun er tale om et team-samarbejde, men at der også bliver tale om et 'professionelt læringsfællesskab': 1) fælles værdier og vision, 2) fælles fokus på og ansvar for elevers læring, 3) reflekterende og undersøgende deltagelse, 4) deprivatisering af praksis, hvor der arbejdes med fx fælles undervisning og 5) fokus på samarbejde gennem læring og kompetenceudvikling i fællesskabet blandt lærerne i temaet. Som metoder til at nå dette nævnes fokuseret supervision og ledelsesfeedback. En anden metode, som også kunne have været nævnt, er aktionslæring, som du kender fra Teoretisk Pædagogikum.